

איסורי ממון, אמונה פשוטה ותמימה בכל קדשי ישראל, בייג עיקרים הכתובים בסדור 'קרבן מנחה' מדוע תעלימו מהמון העם, כי סימני וסעיפי השו"ע המה סימני היהדות? כל אלו החקירות והמחשבות, התורות הפילוסופיות והמטפיזיות לא תעלינה את היהדות לרמה נשגבה, לראש הפסגה. השו"ע הישן נושן, שעליו כבר בלו ונבלו מרב זוקן, הוא ספרה של היהדות, השי"ך והט"ז – מחשבת היהדות, לייט מלאכות, איסורי נדה – עיקרי הדת, תפילין, ציצית, קריאת שמע וכי' – תוכן היהדות; וכיוצא בהם. אל תדברו על יהדות פילוסופית מופשטת, יהדות מטפיזית, שאינה נוגעת ללבנו של אדם ושאינה חודרת לתוך תוכה של נשמתו.

נטיה זו לפאר ולקשט את היהדות במונחים ומושגים מופשטים שרשה בבטלנות ופחדנות.

בטלנות כיצד?

אומרים, כי מנקודת השקפה מודרנית, כדאי הוא לכבוש את נבואתה של היהדות 'היבשה', בעלת שעורון, חציצין ומחיצין, בעלת נותנת טעם לפגם ודם נדה, וליפותה בכח ושרק מדרגי פילוסופי. אומרים, כי מבחינה שמושית כדאי הוא לקרע בפרך של הגיון מוזיף את עיני היהודיה הנאה, החסודה והצנועה, המתעטפת ב'לבושי' וישמלה חדשה, המתקשטת ביטורי זהבי עם 'נקודות הכסף'. דמה להם לאלה 'החכמים המודרנים' כאילו יהדות יבשה, בעלת רמ"ח מצות עשה וסו"ה מצות לא תעשה, בעלת חומרות ומנהגים, אינה לפי רוח ה'מודרניזם' השולט עכשיו ברחוב היהודי. 'החכמים' הללו חושבים, כאילו יהדות זו אינה יכולה להתחרות עם כל התנועות והזרמים שצפו ועלו על פני עולמנו. וכאן אנו נתקלים בשגיאה גסה, בלתי מודרנית, שגיאה שמקורה בבערות ועם הארצות.

מי שיודע פרק בפסיכולוגיה ופילוסופיה דתית מודרנית יודע, כי כל אלו השאיפות הנוטות אחרי הפשטה מוחלטת בדת, אחרי הפרוץ של האידיאליזציה של המעשה הדתי, השוללות את מוחשיות וגשמיות חיי הדת, ומכניסות את האדם לעולם מופשט, ז', שאין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא אנשי דת יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מחוייתם הפנימית והנפשית, סופן להבטל. כחה הסטיכי של הדת התוקף על האדם, משעבדו וכובשו, שולט רק כשהדת היא דת ממשית, דת חיים ממשיים, שיש בהם מראה וריח ומושש וכי', דת שהאדם

וכשיצא אמר לחבריו: השנה אני מת. אין לי רשות לשמש בכהונה גדולה, להיות שליח כנסת ישראל לפני ולפנים; לרוג קט פקפקתי בעתיד הכהונה הגדולה וגורל המקדש, לשעה קלה ראיתי את כנסת ישראל בדמות זקן עטוף שחורים; יבוא אחר וישמש תחת:

גם עכשיו, מורי ורבותי! מרה שחורה ועצבות נוראה לפרקים תוקפת עלינו, ואוחזת בנו ומוליכה אותנו שבי, אבל אסור לנו לראות את ישראל סבא בדמות זקן עטוף שחורים ולבוש שחורים, וכנס ואינו יוצא: חברי! הנכם נכנסים לבית קודש הקדשים, לשמש בקודש. אל תפחדו ואל תתיאשו! הסתכלו היטב, היטב, ותראו זקן לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמכם!

ב. שתי טיפי מרגליות

וכשאתם זורשים על תורה ויהדות אל תשתמשו במונחים מופשטים, בשמות שאינם מובהקים ומסומנים, במימרות נבובות ונטולות תוכן, אלא בעובדות, מעשים, ודברים ממשיים. הגדירו את מושגיכם, הגבילו את תחומי היהדות, אל תהיינה אחריות ספר התורה פורחות באור. לפעמים, כשאני שומע רב דורש מעל הבמה ומטיף באזני הצבור על דבר אידיאלי היהדות הנשגבים, על דבר שאיפת התורה והשקפותיה, והדרשן מתפעל ומתלהב על ידי דבריו ומימרותיה ומתחיל לחרוז מלים על גבי מלים, פרוזות על גבי פרוזות, מסדר שבחה של היהדות ומפזר מלא חפנים שיר ושבח לתורה ולתעודה, אני רוצה לשאל את אותו הנואם: יהדות זו שאתה מתנבא בשמה, מה טיבה? מה המה אידיאלי היהדות, שאתה משבחה ומפארים? מה המה עיקרי הדת, שאתה מרומם על נס? מה היא השקפת עולמה של תורתנו?

ודא עקא, שהרבה דרשנים מכניסים את סימני השו"ע, שהם בבת עיניה של היהדות, למכתשת ההפשטה וכותשים אותם דקה מן הדקה עד שפושטים את צורתה הגשמית, עד שמעלים אותם לעולם האצילות, שאין בו לא גוף ולא גויה, אלא אידיאות מופשטות, מושגים דקים ונשמות דאזלין ערטילאין, שאין להם כל אחיזה בחיים ושאינם מעורים בקרקע הממשיות, בקרקע המציאות והריאליזם; אידיאות הללו פורחות באויר ז', בחלל אין סוף.

ומדוע, מורי ורבותי, תכבשו נבואתכם ולא תאמרו לעם בפירוש, כי יהדות, פירושה: שבת, טהרת וקדושת חיי המשפחה, מאכלות אסורות,

הוא כלי המחזיק ברכה, ולמה לנו להפך ברית שלום, שהיהדות החרדית כרתה עם היהדות הרפורמית, ברית של שתיקה ופשרנות, ברית של דומיית מות, ואדישות אי נורמלית. בשמו של השלום או מקריבים את עיקרי היהדות הנאמנה; בשמו של השלום או עוברים בשתיקה שהיא כהודאה, על הרבה דברים המחריבים את עולמנו; בשמו של השלום ולמענו התנו תנועות שקר של כפירה ואפיקורסות להתגבר במתנה ישראל, ולסחוף את ההמון לים של טמיעה ועם הארצות; למען השלום נחלנו תבוסה אחרי תבוסה, ונסנו מן המערכה.

וכבר הראה לנו העולם הבלתי יהודי, כמה גדולה הסכנה, הכרוכה לפעמים בשמו של השלום, אם שם זה אינו מתבאר כל צרכו, ואנשים שאינם מהוגנים משתמשים בו כמו בכלי שרת לצרכיהם המזוהמים.

ומינכען תוכיח!

והיהדות הנאמנה באמריקה חייה בצלו של השלום המיניכנאי, והשלום הזה סופו להחריב את ביתה, ליחס את גזוליה, ולשחך תלמודה, ולחלל שם שמים. הרבה מנהיגי ישראל רואים את גשום תעודתם בפופו-לריות יתירה בפרסום, בפומביות, בהסכם ההמון, במחמאות ומחיאיות כפים. ירב גדולי פירושו: רב מצלית, התנהה מחיבת העם והערצתו ... ולשם חיבה זו, ולשם פופולריות זו, הרי הוא לפעמים מוכן ומזומן לוותר על הרבה עיקרים ויסודות מוסריים ודתיים. על מזבח השלום השטחי הוא מקריב את האמת!

תנו רבנו, כשמן הטוב היווד על הראש וגוי, כמין שתי טיפי מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו וכו', ועדיין היה אהרן דואג שמא משה לא מעל ואני מעלתי, יצאה בת קול ואמרה לו הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, מה משה לא מעל אף אהרן לא מעל. (כריתות ה:.) דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר!

ויבנו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל. למשה לא בכו אלא אנשים מפני שהוציא הדין לאמתו ומשה היה מוכיחו בדברים ואהרן לא אמר מימיו לאיש סרחת ולאשה סרחת, ולא עוד אלא שהיה רודף שלום שנאמר בשלום ובמישור הלך אתי וגוי. (סנהדרין ו:.) אדרי"ג פ"ב; רש"י בחומש

ההמון קל הדעת לא העריך את משה רבינו בתור מנהיג וקברניט אומנתו, שכמותו לא קם. הנשים, קלות הדעת ובעלות תפיסה שטחית,

מרגישה בכל חושיו, בכל עורקיו ואיבריו, בכל מהותו וישותו, דת סנסואלית, שהאדם הממשי, עם כל רתיחות דמו וחלבו, בא במוגע ומשא עמדה על כל צעד ושעל, לא דת אבסטרקטית של הגיון ומחשבה, של עמדות והשקפות עיוניות בלבד.

זא ולמד, מה בקש מורה הנבוכים לעשות לפיוסי ישראל! (יולא כמו שיעשו הפתיים באמת, אשר המריצו בשבחים והאריכו דברים בתפלות חברים ומליצות קבצום וכו', וירבה היתר זה אצל המשוררים והמליצים, ואצל מי שיחשוב שהוא עושה שיר וכו', וקצתם יש בהן מן השטות והפסד הדמיון;" מורה נבוכים, ח"א, פרק נ"ט.)

והכבוד: וכשהשכינה קורצת לנו עין מתוך זהרורי ארגמן של שמש יום הכפורים ומתוך דמדומי חמה שוקעת בבת צחוק של סליחה ומחילה, אנו משימים יכתו מלכותי בראש עתיק יומין.² ובשעת רחמים ועת רצון, ברגעי עלית נשמה והתרוממות הנפש, כשהווייתנו צמאה לא-לקים חיים, וכל ישותנו נכספת ועורגת אליו, אנו מרבים בפיוטים ושירות, ואין אנו משגיחים אז בבת קולה של החקירה הפילוסופית, העוסקת בשאלת תארים חיוביים ושליליים. אין כנסת ישראל חוששת למחשבות ספקולטיביות, כשהיא חולת אהבה, רווית ושכורת קודש וחד נאצל, שופכת כמים לבה אל חיק דודה ורועה.

לא פשטה הוראתו הפילוסופית של מורה הנבוכים בנידון פיוטים ותשבחות בכל ישראל, וי"ד החזקה" לא סייעה ביד מורה הנבוכים: אנו מתחטאים לפני הקב"ה כבן המתחטא על אביו; מתחננים אנו לפני כעבד המתחנן לפני רבו ואנו מרבים שיר ושבח, פרי רוחם של פייטני ישראל, ואין לבנו נוקף כלל, שמא אין רוח החקירה נוחה ממנו.

והדברים קל וחומר! ומה הוראת מורה נבוכים, שמבית קודש הקדשים יצאה, לא נקבעה לדורות ולא נתקבלה למעשה, חקירות של הדיוטות, שוכני בתי חומר, עניי הדעת ודלי הרוח, לא כל שכן! פחדנות כיצד?

אנו חוששים, שמא בדרשות ע"ד יהדות ממשית, בעלת צורה ובעלת גוף, נגרום למחלוקת בישראל, התנגשות והתאבקות; והרי השלום

2. השהו דרשת רבינו ליי"ט כסלו (להלן, עמי קי"א בקטע המתחיל באותו ענין).

לא הבינו ולא הכירו את רוממותו, גדלו ותפארתו של ספרא רבא דישראל; לא תפסו את אישיותו של אדון הנביאים, שמעולם האצילות חוצבה; לא הרגישו בזיו קלסתר פניו וחוד דמותו של מקבל התורה. מתוך שהיה מוכיחם בדברים, ומתוך שהיה מוציא דין לאמתו, לא ידעו ולא הרגישו הנשים וההמון את אהבתו הגדולה בלי מצרים, הבערת בלבת אש קדש, לאומה הישראלית. מתוך שהיה אומר להם סרחת וסרחת, מתוך שהיה אומר להם שמעו נא המורים, ממרים הייתם וכו', לא עמד הערב רב, המון העם על דעתו, ולא ירד לסוף חיבתו ומסירתו האין סופית לכנסת ישראל. האדם הפשוט, השטחי, איש השוק, לא הבין יסורי משה, סבלותיו ומכאוביו. הנשים והערב רב שכחו אפילו פרשת יציאת מצרים, קריעת ים סוף ומתן תורה, כל המסות והתלונות והמריבות שבמדבר; שכחו התנפלות משה רבנו לפני הקב"ה ארבעים יום וארבעים לילה; שכחו, כי משה התחנן לפני ד' שימחחו מספרו, כדי שהאומה תציל. העם לא תפס את נשמתו של משה, ולפיכך לא בכה על מיתתו, לא ידע את מי אבד, ומי נלקח מאתו, מי עלה השמימה ועיב אותו לאנחות. טרגדיה נוראה של אי הבנה ואי הסתכלות אירעה כאן. הכל הבינו את אהרן, הכל העריכוהו, (אפילו הנשים קלות הדעת), הכל ראו באהרן את מנהיג העם ואת הכהן הגדול הנושא את משפט ישראל על לבו, הכל הרגישו אהבתו הגדולה וחיבתו ומסירתו לישראל. לא כן היה גורל משה; בדרך ישב, חוץ למחנה ישראל תקע אהלו; העם לא העריך את המנהיג הגדול העומד בפרץ!

ומפני מה? משום שמשם היה מוכיחם בדברים, ואהרן לא אמר מימיו לאיש סרחת.

כמון שתי טיפי מרגליות היו תלויות בזקנו של אהרן, כלומר, הכל העריכו את אהרן בתור הכהן הגדול, הכל ראו את שמו המשחה, סמל הנהגה, כהונה ומלכות, בזקנו, – באישיותו, בקלסתר פניו של אהרן. (תעוררתי קצת לרעיון זה על ידי ספר בגדי שרד.) הכל הרגישו בשתי טיפי מרגליות, בשמן היורד על הזקן, זקן אהרן. הכל ראו בחיצוניותו ודמות דיוקנו של אהרן את סמל הכהונה הגדולה. אבל רק יחידי סגולה, בני עליה, הזכרים, תקיפי הדעת, ראו גם בזקנו של משה כמין שתי טיפי מרגליות. ההמון, הערב רב, לא הרגיש בשמן הטוב, היורד על הזקן, זקן משה, בדמות דיוקנו של אבי הנביאים. כנסת ישראל לא ידעה את

רועה הנאמן, את בחיר מין האנושי, המסור לה בכל נימי נפשו ונשמתו, העומד בפרץ והמגין עליה. אהרן נערך כראוי; את אהרן אהבו; את אהרן כבדו, את אהרן העריצו, אבל לא את משה! לא בכו ולא התאבלו על מיתתו – מתוך שהיה מוכיחם.

והסוגיא מספרת, כי הצלחת אהרן הרגיזה את מנוחתו, גילה את שלות נפשו ורוחו, ולא נתנה לו מרגוע. ואהרן היה שואל את עצמו: הלא אחי משה, שבכל ביתו של הקב"ה נאמן הוא, אדון ואב הנביאים, סמל שלימות מין האנושי, סמל הנהגה, גשום האידיאל של כהונה גדולה ומלכות, אינו נערך ואינו נערץ כראוי, דרכו מלאה מכשולים וחתותים, ואני – דרכי סוגה בשושינים, קו אור מאיר את נתיבתי, נהנה הניג מאהבתם והערצתם של כל בית ישראל, הלא דברים כגון!

והיה אהרן דואג: שמא מעלתי בשמן המשחה, שמא אינני נושא את כתר כהונה כראוי, שמא אין עטרה זו הולמתני, שמא הניג רודף שלום יותר מדי; שמא ויתרתי לפעמים חיי; שמא בצעתי; שמא מעלתי בתעודתי, תעודת הכהונה הגדולה; שמא נתפרשתי עם ההמון לפרקים, כדי למצוא חן בעיני כל בית ישראל, בעיני הזכרים והנקבות. שמא הצלחתי היא תוצאה ישרה מחטא מעילה, שמעלתי בשמן המשחה ופגמתי בכהונתי, ומשה יוכיח, שאין רוח כל בית ישראל נוחה הימנו!

יצאה בת קול ואמרה "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד," מה משה לא מעל אף אהרן לא מעל. אל תפחד אהרן ואל תדאג, לא מעלת בשמן המשחה, לא ויתרת על שום דבר; שפתיך שפתי כהן, שמרו דעת; לא התנפת לשום אדם; לא חלקת מחמאות להמון; בקשת ורדפת שלום לשם שמים, לשמו של הקב"ה; לא בצעת ולא נתפרשת עם ההמון; הצלחתך ואי הצלחת משה גזירה היא מלפני; אל תקשה קושיית ואל תרבה לשאול, מדוע דרך משה אינה צלחה כל כך? כך עלתה במחשבה לפני, אבל אתה לא מעלתי! הנך הכהן הגדול מלאך ד' צבאות, מה משה לא מעל אף אהרן לא מעל!

רבותי! צריכים אנו לישא קל וחומר בעצמנו: ומה אהרן, נביא ד', דאג, אולי מעלתי בשמן המשחה, אנו הדיוטות על אחת כמה וכמה.

כשרב מצליח בעדותו, כשדרכו סוגה בשושינים, כשחקקה מחבב אותו ומגדלחו בממון וכבוד, צריך הרב לשאול השאלה הישנה של אהרן: שמא מעלתי בשמן המשחה, צריך לבוא חשבון הנפש, חשבון

העם, שינהיגו, לא שינהגו, שיקהילו קהלות רבים ויאמרו להם דבר ד' – זו הלכה, שיאחזו ספר תורה בחיקלים, בשוקים וברחובות ויפיצו את אורה וזוהר. הרבנות אינה מקום מקלט בעד מוגים ורכי לב!
מי האיש הירא ורך הלבב לך וישוב לביתו!

ג. הורמיז ואהרומיז

ההתנגשות בין קודש לחול, בין השקפת עולם דתית להשקפה חלונית וכפרנית, אינה כל כך חמורה ומסוכנת כהתאבקות בין קודש אמיתי לקודש שקר, בין דתיות נאמנה, רענה ומקורית, לדתיות מזויפת. האדם מטבעו לא יתמכר לגמרי לחיי חולין, שלא נאצל עליהם כלום. מהוד השכינה; הוא לא יכבר את העמדה החמרנית והאפיקורסית, שבתוכה משתקף עולם מת ויבש, על פני השקפה דתית חיה, שיש בה בבואה של קדושה עליונה. כח טמיר ועולם באדם מוחה נגד חד גוניות שבחיי עולם הזה, נגד כל אלה השואפים להחזיר את הקשר המתבר את האדם, בן עולם ממש, סופי ומוחשי, עם אדם העליון בעולם האצילות, אין-סופיות ואל-מות.

ובכן אין להתירא כל כך מפני כל אלה הזרמים הסקולריים, הרוצים להעמיד את חיי האומה על בסיס של גוף וחומר. דברי ימי ישראל מראים בעליל, שתנועות מעין אלו, השואפות לקעקע את כל בירת הדת, לא הצליחו. כח מסתורי שבאדם בכלל, ובאיש ישראל בפרט (רעותא דלבא, או נקודת הלב, על פי נוסח חב"ד), חוסם את הדרך בפני מנהיגי תנועות כפרניות, הבאים להחריב את מקדש ד'.

כמוכן, אינני מפחית ומקטין את כל קושי ההתנגשות. המלחמה לפעמים לבשה צורה חריפה מאד; הרבה חללים הפילה, והרבה פריצים פרצה בחומות הדת, אבל, כאמור למעלה, מעולם לא נצחונו בעלי כפירה ומינוח.

ברם כשאדם הדתי, במקום אי-דתיות מסוימת ומחוררת כשמלה, פוגע בכתות וסיעות המתמררות ודוגלות בשם הדת, בבניאי השקר, המתנבאים בשם ד' אלקי ישראל, והמפיצים אידיאולוגיה דתית מזויפת, המצב משתנה מן הקצה אל הקצה. כאן עלול האדם להכשל וללכת שולל אחרי מתעים ומדיחים, המתחפשים בלבוש תלמיד חכם ובאיצטלא דרבנן.

עבודתו הצבורית, להתודות לפני קונו ולפשפש במעשיו, שמה מעל בשמן המשחה. הצלחה ברבנות, מחיאת כפים וקול המון חווג וקריאת היד המה לפרקים תכופים סימני מעילה וחטא. (האי צורבא מרבנן וכי כתובות ק"ה:) ומסופקני, אם אנו, המצליחים בכהונה גדולה, נשמע אותה בת קול – לא מעלתם. חוששני, שבת קול כיו יצאה רק פעם אחת, בימינו של אחרון, נביא האמת. בימינו חזקה על רב פופולרי ביותר שמועל הוא בשמן המשחה; בימינו שתי טיפי מרגליות, התלויות בזקנו של הרב – בחיצוניותו, מעידות, כי 'השמן הטוב' מעולם לא יר על הראש של הרב הפופולרי, חביב הקהל, אלא על הזקן – מעולם לא נגע בפנימיותו של הרב, במוחו, בנשמתו וכל הווייתו, אלא בחיצוניותו – בזקנו. פלא כזה ש"השמן הטוב יורד על הראש יורד על הזקן" אירע רק באחרון, בזקן אחרון, הכהן הגדול, אבל לא בכתנים אחרים. אם "השמן הטוב יורד על הראש" ונקלט במוח, אז אין בו כשעור שתי טיפי מרגליות לרדת "על הזקן". וכש"השמן הטוב יורד על הזקן", אז אין בו כשעור משיחה על הראש. אין הזקן והראש דרים בימינו בכפיפה אחת!

ומאיזך גיסא, כשהרב, לפעמים, בא בין המצרים, כשהוא מרגיש שאין הוא פופולרי ביותר, כשגונאני רודפים אותו על צואר, כשהשעה דחוקה לו, אל יתיאש, אל יחת ואל יפחד. אי הצלחנו של הרב היא עדות נאמנה לו שהשכינה שורה במעשי ידיו, שלא מעל בשמן המשחה (האי צורבא מרבנן וכי!) השמן הטוב שירד על ראשו נבלע במוחו ורוחו, עד שלא נשאר כלום בעד הזקן!

אל תכבשו נבואתכם,³ אל תעלימו דבר מן העם; דרשו בגלוי לב בראש גלי על תרי"ג מצות, על איבטיות אבי רבא, על השי"ע ונושאי כליו, על איסורי שבת ומאכלות אסורות, על סכנת תנועות כפירה, הסתה והדחה.

הרבנות זקוקה לאנשים, שניצוץ של נביא אמת נרק בקרבם, תקיפי הדעת והשכל, אנשי מלחמה, שאינם שואפים למחמאות שאין בהן ממש, ושאינם רודפים אחרי דברי חנופה שמוציאים את האדם מן העולם. היהדות הנאמנה מבקשת לה מנהיגים דתיים, שיוכיחו את

3. השוה משי"כ בסי' נפש הרב (עמי ו') ומשי"כ רבינו בסי' איש ההלכה (עמי רל"ב).